

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2025
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1.

a.

1. Λάθος   2. Σωστό   3. Λάθος   4. Λάθος   5. Λάθος

β.

1. «δί' ἧς»: Αναφέρεται στο « τῆς ἐπιστήμης».
2. «ταύταις» : Αναφέρεται στο « των ἐν τῷ βίῳ πλεονεκτημάτων ἐπιστῆμαι»

B1.

Στο απόσπασμα ο Προμηθέας βρίσκεται σε θέση απορίας ,αμνηχανίας γιατί καταλαβαίνει ότι ο άνθρωπος μετά την ανεπιτυχή δράση του αδελφού του βρίσκεται σε μειονεκτική θέση. Έτσι ,υπό την χρονική πίεση της μοίρας κλέβει την «έντεχνον σοφίαν» και την έμπυρον τέχνην και τις δίνει στον άνθρωπο. Συγκεκριμένα το επίθετο «έντεχνος» υποδηλώνει αυτόν που είναι μέσα στα όρια της τέχνης, τον έμπειρο, τον επιδέξιο. Στη φράση «έντεχνος σοφία», η λέξη «σοφία» υποδηλώνει τη σοφία που εμπεριέχει την τέχνη, τη σοφία που συμπορεύεται με την τέχνη, τις τεχνικές γνώσεις. Αρχικά η έννοια της σοφίας έχει κυρίως να κάνει με τη δεξιότητα και την εμπειρία σε κάποια τέχνη, την αρχιτεκτονική, τη γλυπτική, τη μεταλλουργία, την ιατρική, κ.τ.λ. Ο προσδιορισμός «έντεχνος» επιτρέπει εδώ στον Πρωταγόρα να διευκρινίσει, επομένως, πως αυτού του είδους τη σοφία εννοεί και όχι αυτή που συνδέουμε με τη γνώση των επιστημών και τη φιλοσοφία, δηλαδή τις θεωρητικές γνώσεις. Ως προς τις καλές τέχνες, η έντεχνη σοφία δεν, σχετίζεται με τη σύλληψη της ιδέας ενός καλλιτεχνικού έργου, αλλά με την αναγκαιότητα χρήσης τεχνικών γνώσεων και εργαλείων για τη δημιουργία κάποιων από αυτά (πχ. αρχιτεκτονική, γλυπτική). Κατανοούμε, λοιπόν, τον όρο ως τεχνογνωσία,, η οποία

επιτρέπει στον άνθρωπο να προβεί σε επινοήσεις και εφαρμογές σωτήριες για τη ζωή του που προωθούν την εν γένει παρουσία του στον κόσμο. Ειδικότερα, η τεχνογνωσία συνδέεται με τις τεχνικές δεξιότητες και την κατασκευαστική ικανότητα του ανθρώπου. Με την κατασκευαστική και επινοητική ικανότητα ο άνθρωπος δίνει υπόσταση στους σχεδιασμούς του και τα ευρήματα του νου του, κατασκευάζοντας σπίτια, σκεύη, εργαλεία, όπλα, αλλά και προβαίνει σε επινοήσεις συμβολικών συστημάτων όπως η γλώσσα, η γραφή, η αρίθμηση, αναπτύσσει λατρευτικό συναίσθημα. Παρόμοια με τον όρο «έμπυρος τέχνη» δηλώνεται η φωτιά, η πρώτη μεγάλη πηγή ενέργειας που έμαθε να μεταχειρίζεται ο άνθρωπος, εύλογα τοποθετείται στη βάση όλων των έως τότε τεχνολογικών κατακτήσεων. Ως πηγή ενέργειας, υπήρξε αναγκαία για να οδηγηθεί ο άνθρωπος στα υψηλά τεχνικά επιτεύγματα και να αντισταθμίσει με αυτά τη φυσική αδυναμία του. Η «έμπυρος τέχνη» εκφράζει την εφαρμοσμένη, την κατασκευαστική εκδήλωση της ανθρώπινης δραστηριότητας. Η «έμπυρος τέχνη» είναι η πρακτική εφαρμογή των τεχνικών γνώσεων κυρίως με τη χρήση της φωτιάς, καθώς είναι γνωστό ότι πολλά υλικά, όπως τα μέταλλα, απορούν να γίνουν αντικείμενο κατεργασίας με τη χρήση της φωτιάς. Με την κλοπή της φωτιάς, που συμβολίζει επιπλέον τη δημιουργικότητα, τη ζωτικότητα και τη φαντασία, αψηφώντας τις άλογες και αυθαίρετες αποφάσεις του Δία, ο Προμηθέας εκφράζει και ενισχύει την ορθολογική πίστη ότι ο άνθρωπος μπορεί με τη γνώση και την πράξη να, βελτιώσει τη ζωή του. Με τις δύο αυτές νοηματικά ισοδύναμες εκφράσεις Έντεχνος σοφία σὺν πυρί, ἔμπυρος τέχνη ο Πρωταγόρας αποτυπώνει κάτι άμεσα ρεαλιστικό: οι πρωταρχικές γνώσεις του ανθρώπινου είδους, η σοφία και η τέχνη με την οποία εξασφαλίζεται η επιβίωσή του, προϋποθέτουν τη χρήση της φωτιάς. Γι' αυτό και ο σοφιστής αναφέρεται στη θεά της σοφίας Αθηνά και τον θεό της φωτιάς Ήφαιστο, παρουσιάζοντάς τους μάλιστα να εργάζονται σε οίκημα κοινό. Με την Έντεχνον σοφίαν και την ἔμπυρον τέχνην ο άνθρωπος έγινε κατασκευαστής, δημιουργός (homo faber). Επομένως ο άνθρωπος εξασφάλισε την περί τὸν βίον σοφία αλλά δεν είχε ακόμη την πολιτική (τέχνη). Στη συγκεκριμένη έκφραση του Πρωταγόρα η λέξη σοφία δεν δηλώνει τις προχωρημένες, ολοκληρωμένες γνώσεις του σοφού ή επιστήμονα, αλλά τις πρακτικές γνώσεις που βοηθούν τον εκάστοτε άνθρωπο να επιβιώσει και να ρυθμίσει τη ζωή του σε ατομικό ή οικογενειακό επίπεδο. Στα ίδια συμφραζόμενα η πολιτική τέχνη είναι το σύνολο

των γνώσεων που επιτρέπουν στον άνθρωπο να λειτουργήσει ως μέλος της κοινωνίας. Στη διάκριση ανάμεσα σε γνώσεις που αξιοποιούνται σε επίπεδο οικίας και σε γνώσεις σε επίπεδο πόλεως είχε προβεί ο Πρωταγόρας, όταν ρωτήθηκε από τον Σωκράτη τι ακριβώς διδάσκει (Πρωταγόρας 318e-319a): Πρωτ.: Τὸ δὲ μάθημά ἐστιν εὐβουλία περὶ τῶν οἰκείων, ὅπως ἂν ἄριστα τὴν αὐτοῦ οἰκίαν διοικοῖ, καὶ περὶ τῶν τῆς πόλεως, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἴη καὶ πράττειν καὶ λέγειν. Σωκρ.: ἼΑρα, ἔφην ἐγώ, ἔπομαί σου τῷ λόγῳ; δοκεῖς γάρ μοι λέγειν τὴν πολιτικὴν τέχνην καὶ ὑπισχνεῖσθαι ποιεῖν ἄνδρας ἀγαθοὺς πολίτας. Πρωτ.: Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτό ἐστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὸ ἐπάγγελμα ὃ ἐπαγγέλλομαι. [: – Αυτό που διδάσκω είναι η σωφροσύνη για τα δικά του, πώς θα κυβερνά ἄριστα το σπίτι του, και για τις υποθέσεις της πόλεως, πώς θα γίνει ικανότατος να την κατευθύνει και με τις πράξεις και με τους λόγους του. – Ἄραγε, εἶπα ἐγώ, καταλαβαίνω τι λες; Δίνεις, ἀλήθεια, τὴν ἐντύπωση ὅτι ἐννοεῖς τὴν πολιτικὴ τέχνην καὶ ὅτι ὑπόσχεσαι πὼς μορφώνεις καλοὺς πολίτες. – Αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι, εἶπεν, ἡ ὑπόσχεση που δίνω. (μετάφραση Β. Τατάκης)] Ο Σωκράτης συνοψίζει με τον ὄρο πολιτικὴ τέχνην τὸ περιεχόμενο των γνώσεων που διατείνεται ὁ Πρωταγόρας ὅτι κατέχει καὶ διδάσκει· ὁ σοφιστὴς ἀποδέχεται τὸν ὄρο καὶ τὸν χρησιμοποιεῖ. Συμπερασματικὰ κάλυψαν ὁ ἄνθρωπος τὴν βιολογικὴν τουσ ἀνάγκες ἀλλὰ ζούσαν ἀκόμη διασκορπισμένοι, χωρὶς πόλεις, καὶ πολλοὶ σκοτώνονταν ἀπὸ ἀγρία θηρία, διότι οἱ ἄνθρωποι κατεῖχαν τὴ «δημιουργικὴ τέχνη» ἀλλὰ στερούσαν τὴν «πολιτικὴ τέχνη». Με τὴ «δημιουργικὴ τέχνη» ικανοποιούσαν ἐπαρκῶς τὴν βιοτικὴν τουσ ἀνάγκες, ἀλλὰ στὴν ἀντιμετώπιση των ἀγρίων ζώων αὐτὴ ἀποδεικνυόταν ἀνεπαρκὴς. Ἀπαραίτητη , λοιπὸν , γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος ἦταν ἡ ὑπάρξη τῆς πολιτικῆς τέχνης , που περιλαμβάνει τὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ οργάνωση.

B2.

Καὶ τὰ δύο κείμενα ἀναφέρονται στὴν κατακτῆσει, τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν δημιουργία πολιτισμοῦ. Ἡ πρώτη ομοιότητα εἶναι ἡ ἀνάπτυξη γλώσσας. Ὁ Πρωταγόρας στὸ μῦθο του τονίζοντας «ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ», ἀναφέρεται στὴ γλώσσα, τὸν ἐναρθρο λόγο (διηρθρώσατο, διά + ἄρθρον = μέλος). Ἡ φωνὴ εἶναι καταρχὰς ὁ ἀναρθρος ἦχος

που παράγεται από τον λάρυγγα, τις φωνητικές χορδές και τη στοματική κοιλότητα είτε των ζώων είτε των ανθρώπων. Η αρθρωμένη φωνή αποτελείται σε πρώτο επίπεδο από διακριτούς ήχους (φθόγγους), που από μόνοι τους δεν έχουν νοηματικό φορτίο· κατά τον Πλάτωνα: ὦν γε τὰ ἐναργέστατα αὐτὰ τὰ ἐπτὰ [τα φωνήεντα] φωνὴν μόνον ἔχει, λόγον δὲ οὐδ' ὄντινοῦν (Θεαίτητος 203b). Νοηματικό φορτίο έχουν τα σύνολα φθόγγων, τα ὀνόματα, δηλαδή οι λέξεις. Αντιστοίχως στις Ικέτιδες («και ἐπειτα τη γλῶσσα να δηλώνει το νου») ο Θησέας αναφέρεται στην ανάπτυξη της γλώσσας, η οποία επέτρεψε στον άνθρωπο να συλλάβει νοήματα και να εκφράσει τις σκέψεις επικοινωνίας. Σκέψη και γλώσσα συνυφαίνονται και αναπτύσσονται κατά τη διεργασία αξιοποίησης της έντεχνης σοφίας στον αγώνα επιβίωσης του ανθρώπου. Αναμφισβήτητα η γλώσσα συνιστά τεκμήριο πολιτισμικής προόδου, καθώς σημαίνει ότι ο άνθρωπος έχει αποκτήσει την ωριμότητα που του επιτρέπει να κωδικοποιεί τις σκέψεις σε λέξεις και έννοιες, να οργανώνει λογικές προτάσεις που τον εκφράζουν και υπηρετούν τη συνεννόησή του με τους άλλους.

Η δεύτερη ομοιότητα έχει να κάνει με την εξασφάλιση της τροφής. Ο Ευριπίδης με τη φράση «και της γης τους καρπούς και τη βροχή να ποτίζει τη γη να βλασταίνει» και ο Πρωταγόρας με τη φράση «τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ἤϋρετο» εννοούν ότι ο άνθρωπος εξασφάλιζε τη διατροφή του, στηριζόμενος στα κατά τόπους αυτοφυή προϊόντα.

Τέλος, εντοπίζουμε τόσο στον μονόλογο από τις Ικέτιδες όσο και στο διδαγμένο κείμενο την αναφορά στην ικανότητα του ανθρώπου να βρει τρόπους προστασίας από τις καιρικές συνθήκες. Συγκεκριμένα, με τις φράσεις «μας ἔμαθε να αποφεύγουμε το κρύο και τις φλόγες του ἡλίου» από το παράλληλο κείμενο και «οἰκήσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνὰς.» από το απόσπασμα του Πρωταγόρα, δηλώνεται η ικανότητα του ανθρώπου να κατασκευάσει μέσα προστασίας από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες, όπως κατοικίες, ρούχα, υποδήματα και στρωσίδια, κάτι που συνιστά την τρίτη ομοιότητα των κειμένων.

B3.

1. Σωστό   2. Σωστό   3. Λάθος   4. Λάθος   5. Λάθος

B4.

κλεψύδρα: κλέπτει

πέρασμα: Άπορία

εργόχειρο: έπεχειρεί

καταμερισμός: μοίρας

ασωτισ: σώζεσθαι

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Μετάφραση

Φάνηκε, λοιπόν, καλό σε αυτούς να συλλάβουν δέκα (μετοίκους), και δύο φτωχούς ανάμεσά τους, για να έχουν αυτοί πρόσχημα απέναντι στους άλλους, ότι, δηλαδή, δήθεν δεν έχουν γίνει αυτά με σκοπό τα χρήματα αλλά έχουν γίνει προς το συμφέρον της πολιτείας, λες και είχαν πράξει δικαιολογημένα κάτι από τα υπόλοιπα. Κι αφού χώρισαν τα σπίτια, πήγαν· Και βρήκαν εμένα να έχω τραπέζι σε φιλοξενούμενους, τους οποίους αφού έδιωξαν, με παρέδωσαν στον Πείσωνα· και οι άλλοι, αφού πήγαν στο εργαστήριο, άρχισαν να καταγράφουν τους δούλους. Εγώ ρώτησα τον Πείσωνα αν ήθελε να με σώσει παίρνοντας χρήματα· κι αυτός δέχτηκε, αν (τα χρήματα) ήταν πολλά.

Γ2.

Ο Πείσωνας, ιδιοτελής και φιλοχρήματος, δέχθηκε να σώσει τον Λυσία, αρκεί να πληρωνόταν αδρά από τον τελευταίο.

«ό σ' έφασκεν, έι πολλά ειπ»

Όμως, επίορκος ων, αθέτησε τη συμφωνία με τον Λυσία (να λάβει, δηλαδή, τάλαντο αργυρίου) και διέταξε δύο υπηρέτες να πάρουν όσα νομίσματα είχε ο Λυσίας σε κιβώτιο.

«ιδών τά ένόντα καλεϊ τών ύπηρετῶν δύο και τά έν τῇ κιβωτῶ λαβεϊν έκέλευσεν»

Γ3.

α

αὐτοῖς -> αὐτῶ

τούς ἄλλους -> τον ἄλλον

ἀπολογία -> ἀπολογίαι

χρημάτων -> χρήματος

ταῦτα -> τοῦτο

Γ3

β.

πααραδιδάσιν -> παρέδοσαν

ἐξελάσαντες -> ἐξελά / ἐξελάσει

σῶσαι -> σωθῆναι

πέπρακται -> πέπραξο

διαλαβόντες -> διάλαβε

Γ4.

α.

αὐτοῖς -> δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου στο «ἔδοξεν»

χρημάτων ἔνεκα -> εμπρόθετος προσδιορισμός του σκοπού στο «πέπρακται»

λαβεῖν -> ἀнарθρο τελικό ἀπαρέμφατο ως υποκείμενο του ἀπρόσωπου ἀπαρεμφάτου «ἀναγκαιότατον εἶναι» (με υποκείμενο, σε ετεροπροσωπία, το εννούμενο «με»)

τά ένοντα -> έναρθρη επιθετική/ αναφορική μετοχή με υποκείμενο το άρθρο της, που λειρουγεί ως αντικείμενο στη μετοχή «ιδών»

των ύπηρετων -> γενική διαιρετική στο «δύο»

Γ4.

β. Ευθύς λόγος: «Τάλαντον ἀργυρίου έτοιμος είμί δοῦναι»

Επιμέλεια: Κολοκυθά Δήμητρα

Μαντουβάλου Ηλιόχαρη

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ